

2024-10-28

Finansdepartementet

Karin Pilsäter
070-3826555
karin.pilsater@tco.se

Remissvar angående Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn, SOU 2024:50

Fi2024/01521

TCO har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet SOU 2024:50 *Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn* och inkommer härmed med följande yttrande.

Välfärden står i dag inför betydande svårigheter såväl vad gäller tillräcklig finansiering som tillräcklig kompetensförsörjning. Brister i organisation och förutsättningar ger otillfredsställande arbetsvillkor och arbetsmiljö vilket ytterligare försvårar personalförsörjning.

Kraven på välfärdens verksamheter kommer att öka, inte minst i takt med den demografiska utvecklingen med fler äldre liksom ett alltmer komplext arbetsliv. Ett minskat barnafödande ställer krav på omställning av verksamhet på kortare sikt, utmaningar för finansiering och kompetensförsörjning på längre sikt.

Väl fungerande välfärdstjänster inom utbildning, sjukvård, omsorg är viktiga förutsättningar för ett näringsliv som skapar tillväxt, goda arbeten och en bred skattebas för välfärdens finansiering. På så sätt är näringsliv och välfärd ömsesidigt beroende.

En avgörande förutsättning är att välfärden ges såväl tillräckliga som långsiktigt förutsägbara ekonomiska villkor. Människor behöver likvärdig tillgång väl fungerande välfärdstjänster oavsett var de bor.

Kommunsektorns ekonomiska förutsättningar för likvärdighet och effektivitet ser TCO därför som centrala.

4.2.4 Principer för statsbidrag

Utredningen föreslår en statsbidragsprincip som innebär att statsbidrag som går till verksamhet för vilken kommuner och regioner är ansvariga ska, som huvudregel, vara generella.

Utredningen föreslår att riktade statsbidrag dock ska kunna ges

- som kostnadsersättningar för uppgifter som ålagts kommuner och regioner av staten,
- vid extraordinära situationer där kommuner och regioner kan påverkas i olika omfattning,

- när det finns samsyn om behovet av ett riktat statsbidrag, samt
- om det finns särskilda skäl.

TCO tillstyrker förslaget. TCO vill betona vikten av att undantagen från denna regel måste bli betydligt färre än dagens användning, och påtagligt mindre kortsiktiga och detaljerade.

4.3.2 Beredning av riktade statsbidrag

Utredningen föreslår att beredningsrutinerna inför tillskapandet av nya riktade statsbidrag ska skärpas. Nya bidrag ska föregås av en obligatorisk behovs- och konsekvensanalys. Vid utformningen av nya riktade statsbidrag ska följande kriterier vara vägledande för regeringen:

- Riktade statsbidrag ska ha breda användningsområden. Om det finns liknande riktade statsbidrag bör utgångspunkten vara att dessa ska slås ihop.
- Riktade statsbidrag ska vara tidsbestämda och ha en tydlig plan för avveckling eller infasning i det generella statsbidraget redan när de införs.
- Riktade statsbidrag ska utformas så att de minimerar den administration de skapar i användarledet.
- Riktade statsbidrag ska vara av en tillräcklig storlek för att kunna finansiera insatser av betydelse, även med beaktande av bidragens administrativa kostnader.

TCO tillstyrker förslaget om en tydligare beredningsprocess kring införande av riktade statsbidrag. TCO vill betona att en sådan beredningsprocess behöver vara transparent och tydligt redovisas i anslutning till förslag läggs om införande eller omläggningar av riktade statsbidrag, liksom att principer för dess fördelningsprinciper behöver vara kända i god tid och att riktade bidrag ska vara möjliga att söka och genomföra verksamhet för på ett resurseffektivt sätt.

4.5 Förslag på statsbidrag att inordna i det generella statsbidraget

Utredningen föreslår att 17 riktade statsbidrag inordnas i det generella statsbidraget, omfattande 10,2 miljarder.

Utredningen har också analyserat olika aspekter kring att lägga samman riktade statsbidrag till skolan till ett sektorsbidrag men lägger inte ett sådant förslag.

TCO har ingen invändning mot förslaget att inordna 17 statsbidrag i det generella bidraget, men anser att det borde varit möjligt att inordna fler bidrag.

Likaså bör det vara möjligt att väsentligen klustra fler bidrag till större och mer allmänt möjliga att använda inom verksamheter utifrån de lokala behoven. Det bör grundligare övervägas klustring av fler bidrag till skolan att utges som sektorsbidrag.

Avsnitt 5 – 11 Översyn av inkomst- och kostnadsutjämnningen

Utredningen är mycket omfattande. En stor del av denna består i analys och förslag till uppdateringar av såväl inkomstutjämnningssystem som kostnadsutjämnningssystemets delmodeller, översyn av LSS-utjämnningen, strukturbidragen samt förslag om införandebidrag.

TCO anser att skatteutjämnningssystemet är centralt för att människor ska ha likvärdig tillgång till välfärd och service med kvalitet i hela landet, oavsett inkomstnivå eller förutsättningar i den egna kommunen eller regionen. Systemet behöver ha en god legitimitet. De stora skillnader i skattesats som råder mellan kommunerna antyder att det inte bara skiljer i effektivitet och ambitioner. En bredare och fördjupad översyn av systemet är därför angelägen.

TCO har dock inte möjlighet att analysera och bedöma innehållet i de olika ändringsförslagen i kapitel 5 – 11 i utredningen. Vi kan dock konstatera att, trots att den parlamentariska kommittén står eniga bakom förslagen, tycks förankringen i kommunsektorn vara begränsad.

15.3.2 Begränsningar av kommuners skatteuttag

Utredningen gör bedömningen att det är möjligt för staten att begränsa kommunernas rätt att besluta om skatteuttaget, men att denna möjlighet är mycket begränsad.

TCO instämmer i bedömningen, och anser inte att staten ska reglera kommunernas skatteuttag, trots de stora skillnader som uppstått.

TCO anser att det är ett problem att skillnaderna i skattesats är så stora som de är. TCO finner inte att utredningen tydligt belagt att detta helt förklaras av skillnader i effektivitet och prioriteringar.

TCO delar utredningens bedömning att detta dock inte löses genom begränsningar i kommuner och regioners beskattningsrätt.

Utjämnningssystemet ska ge kommuner och regioner likvärdiga förutsättningar. Det måste vara möjligt att ha olika ambitionsnivåer och skillnader i effektivitet behöver minska.

15.4 Åtgärder för att motverka höga skatteuttag

Utredningen gör bedömningen att det finns skäl för staten att underlätta kommuner och regioners arbete med att effektivisera verksamheten. Utredningen föreslår att en delegation inrättas för att främja ett effektivt resursutnyttjande och att statens bidrag till Rådet för främjande av kommunala analyser ska ökas.

TCO tillstyrker förslag om stöd för effektiviseringsarbete och kapacitetsförstärkningar. TCO vill här påpeka vikten av långsiktiga ekonomiska planeringsförutsättningar och begränsning av starkt styrande men kortsiktiga riktade statsbidrag för att öka möjligheten till effektivt resursutnyttjande i kommunsektorn.

Therese Svanström
Ordförande

Karin Pilsäter
Samhällsekonom